

Nr 7

Utlåtande i anledning av väckt motion om införande av en övre åldersgräns för nämndemän.

Första lagutskottet har behandlat en i andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 358, av herr *Fröding*. I motionen föreslås, att riksdagen ville besluta om sådana ändringar av 4 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken, att för de allmänna underrätternas nämndemän införes en övre åldersgräns av 70 år, varvid särskilda övergångsbestämmelser skulle gälla för nämndemän, som blivit valda innan lagändringen träder i kraft.

Beträffande skälen för detta förslag får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser

I 4 kap. 5—9 §§ rättegångsbalken har givits bestämmelser om valbarhet till nämndemansuppdrag, om nämndemansval och om nämndemans rätt att avgå. För valbarhet till nämndeman gäller, att vederbörande äger rösträtt inom kommunen vid val av fullmäktige och där har sitt hemvist. Vidare skall han ha fyllt 25 år. Den som är i konkurstillstånd eller omhändertagen av allmänna fattigvården för varaktig försörjning är emellertid icke valbar. Vidare gäller, att de, som tillhör vissa yrkesgrupper med anknytning till domstolsväsendet, ej må vara nämndemän. Val förrättas av kommunens fullmäktige. Nämndemännen väljes för sex år. Det är en medborgerlig skyldighet att åtaga sig uppdrag som nämndeman. Den som fyllt 60 år eller eljest uppger giltigt hinder må dock vägra att mottaga uppdraget. Den som avgått ur nämnden är ej skyldig att åter inträda förrän efter sex år. Nämndeman har rätt att avgå efter två år och kan, om han visar giltigt hinder, även dessförinnan entledigas av rätten. Vidare har nämndeman, som fyllt 60 år, rätt att avgå. Upphör nämndeman att vara valbar, är uppdraget förfallet. Skyldighet för nämndeman att avgå vid viss ålder har icke föreskrivits.

Stadsdomstolsutredningen

I sitt år 1961 avgivna betänkande Underrätterna har stadsdomstolsutredningen behandlat frågan om en övre åldersgräns för valbarhet till nämndeman. Utredningen anförde därvid bl.a. följande.

Utredningen kan icke finna det helt tillfredsställande, att nämndeman i underrätt skall fullgöra domarsysslor ännu vid en ålder, som avsevärt överstiger den då lagfaren domare är skyldig att lämna sin tjänst. Visserligen föreligger i förhållande till ämbetsdomaren den skillnaden, att nämndeman väljes för endast begränsad tid och att valkorporationen således har tillfälle att ompröva hans lämplighet för uppdraget. Vid högre ålder kunna emellertid sådana åldersförändringar snabbt inträda, som medföra oförmögenhet att tjänstgöra i rätten. Den ovillkorliga rätt nämndeman har att efter fyllda 60 år avgå ur nämnden kan icke anses innefatta tillräcklig garanti för att en nämndeman icke sitter kvar även sedan han upphört att vara lämplig för sitt uppdrag. En viss åldersgräns för valbarhet till nämndeman anser utredningen därför böra stadgas. Utredningen erinrar om, att varken vattenrättsnämndeman eller ägodelningsnämndeman är valbar efter fyllda 65 år. Även om detta valbarhetsvillkor måste ses mot bakgrunden av vattendomstolarnas och ägodelningsrätternas särskilda arbetsförhållanden, är sålunda principen om en viss övre åldersgräns för valda lekmannadomare godtagen av lagstiftningen.

Enligt vad utredningen inhämtat om åldersfördelningen bland underrätternas nämndemän den 1 januari 1958 voro omkring 9 procent över 70 år och omkring 24 procent över 65 år. Om en övre åldersgräns införes, kommer detta att innebära ett ökat ianspråktagande av yngre åldersgrupper. För att icke alltför mycket rubba den bestående ordningen och försvåra rekryteringen av nämndemän torde åldersgränsen ej böra sättas lägre än vid 70 år.

Utredningen föreslog, att till bestämmelserna om valbarhet för nämndeman skulle fogas ett stadgande, att den ej är valbar, som uppnått en ålder av 70 år.

Motionen

I motionen anföres, att chefen för justitiedepartementet i årets statsverksproposition föreslagit viss höjning av det till häradsrätternas nämndemän utgående dagarvodet i avsikt att underlätta för yrkesverksamma personer att kunna åtaga sig nämndemannaskap. För att de yrkesverksamma skall komma att bli nämndemän i större utsträckning än vad nu är fallet är det emellertid enligt motionären även önskvärt, att de ej aktiva åldrarnas möjlighet att sitta i nämnden begränsas. Efter en höjning av dagarvodet är regler i sådant syfte sannolikt mer påkallade än tidigare.

Utskottet

Till skillnad från vad som gäller för vattenrättsnämndemän och ägodelningsnämndemän finnes beträffande nämndemännen vid de allmänna underrätterna icke någon föreskrift rörande övre åldersgräns för valbarhet till uppdraget. Såsom framgår av ovanstående redogörelse, har frågan om införande av en dylik åldersgräns behandlats av stadsdomstolsutredningen i dess år 1961 avgivna betänkande. Utredningen, vars betänkande remissbehandlats i vanlig

ordning, föreslog, att den som fyllt 70 år ej skulle vara valbar till nämndeman. Under remissbehandlingen har förslaget vunnit gillande hos det övervägande flertalet av de remissinstanser, som behandlat denna fråga.

Även utskottet ansluter sig till uppfattningen, att vissa tungt vägande skäl talar för införande av en övre åldersgräns för nämndemän. Emellertid har utskottet i justitiedepartementet inhämtat, att en proposition är under utarbetande, vari bland annat stadsdomstolsutredningens ovannämnda förslag skulle behandlas. Utskottet anser därför, att något initiativ i nuvarande läge icke bör tagas från riksdagens sida.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II: 358, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 februari 1962

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Nyström, Erik Svedberg, Arvidson, fröken Mattson, herr Ferdinand Nilsson, fru Segerstedt Wiberg* och fröken Nordström;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Landgren, Östrand, Svensson i Vä, Ekström i Björkvik, Gustafsson i Borås, fru Löfqvist* och herr Fröding.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.